

IDEER

DIKT

REDIGERT AV TOM STALSBERG

tst@dagbladet.no

FOTO: Tom Stalsberg

EL CAFÉ IRUÑA

Tore ble kalt Toro og det er et bra navn i Spania. Særlig under San Fermín. Men, ikke løp vi bak eller foran eller ved siden av noen okser. Vi ga blaffen i det machokjøret, vi ville feste fra morgen til kveld og omvendt.

Vi hadde forlest oss på Hemingway og Gjelsvik. Og solen går sin gang. Renault 5 med knust frontrute. Død løp. Østen ranet i ei bakgate. Vi ba om det. I 1984.

El Café Iruña fra 1881. Det var her vi satt og her de sitter. Her de satt. Her vi hang og brukte pesetas. Reisesjekker. Mytomanene. Ernest, hils de andre. Og, Purre kom og mistet klokka.

Vi ville drikke månen, skåle med sola, sovne ved siden av nattas bris. Fikk det til. Løp ikke en centimeter. Men, kjøpte rødt belte. Skimtet en okse, usikker. Holdt med dyrene. Holdt med neste runde.

Vi ble ranet. Vi ble blakke. Vi traff mange hyggelig folk. Vi sydde 8 sting. Vi hang ved bordene.

Tore som ble kalt Toro er et okay navn i Spania så lenge du ikke er okse. Under San Fermín.

ZODIAC SILVANO

FRA DEN UPUBLISERTE BOKA
«NATTA KOM SÅ BRÅTT PÅ»
(SONAR PLEXSUS FORLAG 1984)

I likhet med Franz Kafkas mesterverk «Prosessene», som gjerne kalles visjonært og tidløst, virker det som om virkelighetsbeskrivelsen i Roberto Arlts argentinske kultroman «Los siete locos» passer bedre og bedre for hver dag som går.

EN LATINAMERIKANSK Kafka

Mens «Prosessene» ble skrevet i 1915 og utgitt posthumt i 1925, kom «Los siete locos» («De sju sinnssyke») ut noe senere, nærmere bestemt i 1929. Dette året, da krakket rystet børsene verden over, markerte også slutten på Argentinas glansperiode, som blant annet hadde betydd at de hadde kunnet tilby lån til krigstyngede europeiske stormakter – i hard valuta.

DE 90 ÅRENE som har gått siden den gang har for dette landets del vært preget av militærdiktaturer, gjeldskriser og hyperinflasjon, noe som – i likhet med tilfellet Kafka, som synes å ha forutsett byråkrati og fremmedgjøring både i øst og vest – førte til økt oppmerksomhet rundt Arlts romaner, fordi leserne her fant en av de få stemmene som kunne vise vei inn i den nye tid.

En annen argentiner, forfatteren og forlagsmannen Jacobo Timerman, beskrev det på følgende måte: «med ett ble alle informasjoner og undersøkelser av landets historie og dets nåtid, alle spådommer om dets fremtid, utkrystallisert i en forholdsvis kort bok, en merkverdig roman [som] het De sju sinnssyke.»

Dette står skrevet i Timermans «Fange uten navn, celle uten nummer» fra 1981, der den Sovjet-fødte jøden – i nytt eksil, denne gang i Israel – beskriver forholdene han gjennomlevde i militærjuntaens torturkamre. Argentina var gått til hundene.

I DENNE ROMANEN møter vi syv menn som slår seg sammen for å gjennomføre en anarkososialistisk revolusjon under ideologisk ledelse av en obskur type de kaller Astrologen. Målet er å danne en bevegelse som skal spre seg til hele Latin-Amerika, noe de planlegger å gjennomføre ved hjelp av terrorceller, finansiert av bordellvirksomhet. Hovedpersonen i boka heter Remi Erdosian, en mann ikke uten sjarm, men som helt i begynnelsen får sparken fra jobben som følge av underslag, for deretter – når kona forlater ham – å gi seg hen til den kriminelle underverdenen. Det er der han stifter bekjentskap med Astrologens snuskete opprørsbevegelse, som han tilslutter seg uten å virke særlig opptatt av å handle i overensstemmelse med hva som er mest hensiktsmessig for ham selv.

Han er et masse menneske, et individ fortapt i en flokk som deler den frykt og forvirring for den nye tidens sjelelige rotløshet og urbane kaos som han gjenfinner i sitt eget indre.

I dette var «De sju sinnssyke» banebrytende: her er ingen identitetsskapende

LITTERATUR

Tekst: FREDRIK GIERTSEN
Litteraturviter og skribent

foregangsfigur, ingen romantisk, innfødt gaucho som i nasjonaleposet «Martín Fierro» (1872), men det stikk motsatte, en malplassert immigrant som peronismen – utledet av den italienske fascismen – kunne plukke opp fra rennesteinen og forme i sitt eget bilde.

MED REMI ERDOSIAN har Roberto Arlt (1900-42) skapt en moderne antihelt. Mens han jobber som gjeldsinndriver for et sukkerselskap, dagdrømmer Erdosian om at hans egentlige talent – han er selvlært oppfinner – skal oppdages av en millionær, en mesén, som vil plukke ham ut av menneskemengden og la ham drive med sitt. På samme måte fantasierer han om en lykkelig framtid med en rik og vakker kvinne som skal dukke opp ut av det blå og invitere ham opp i sin Rolls Royce, hvorpå de vil reise til Brasil i hennes yacht, og leve evig sammen i en uskyldren, platonisk symbiose.

Disse melodramatiske drømmene har naturligvis ingen rot i virkeligheten rundt ham, men han er allikevel helt avhengig av dem, for de er hans eneste sjansbillett ut av anonymiteten. Men han har også mørkere drømmer, og når han begynner å handle i overensstemmelse med dem, blir livet hans nærmest en farse.

FØRST STJELER HAN altså fra arbeidsgiveren, og deretter kidnapper han en venn, før han ender opp med å planlegge og delta i et bestialsk mord. Det er en nedadgående spiral, som Argentina selv på den tiden: landet var ikke lenger en åpen pampas man kan ta seg til rette på, men en overbefolket storby – Buenos Aires – der man måtte kjempe for overlevelse.

Timerman mener at den revolusjonære drømmen vi leser om hos Roberto Arlt i prinsippet er nøyaktig lik alle totalitære ideologier: et kvasi-politisk mål som i og for seg virker tilførelig, og trekker opp de klare linjene

– noen blodsutgytelser kommer man ikke utenom – som skal lede dit, mens virkeligheten fullt og helt settes til side.

Dette er en ligning som har preget argentinsk politikk i 50 år, hevder han. For Astrologen er naturligvis en svindler, noe alle egentlig vet, inkludert Remi Erdosian selv, som også innrømmer overfor seg selv at han er totalt blottet for entusiasme for Astrologens tanker.

MEN DE TRENGER illusjonen, noe å strekke seg etter, et rammeverk for handlinger der de kan vise fryktløshet og mot: «Han gir løgnene en sannhetens konsistens; folk som aldri ville ha gjort en døyt for å oppnå noe som helst, som er blitt fullstendig kyniske og desperate, våkner til live igjen i møte med hans løgners sannhet. [...] Ja, alt er bare bedrag, hvis vi bare tenker over det ... det er ingen som ikke ville innrømme at samfunnet vårt er bygget på lusne og dumme løgner.»

Samtidig innser Erdosian at hans egen servilitet, det at han blindt følger bløffen, før eller senere vil føre til hans undergang, for han har strengt tatt bare kastet seg ut i det tomme intet.

SÅ HVEM ER egentlig Remi Erdosian? Slik beskriver han seg selv: «Jeg er ingenting for noen. Men allikevel, hvis jeg kaster en bombe eller dreper [min kones elsker] Barsut, så blir jeg med ett alt, en som eksisterer, en mann som generasjoner av juridiske skriftlærde har forberedt straffer, fengsler og teorier for.

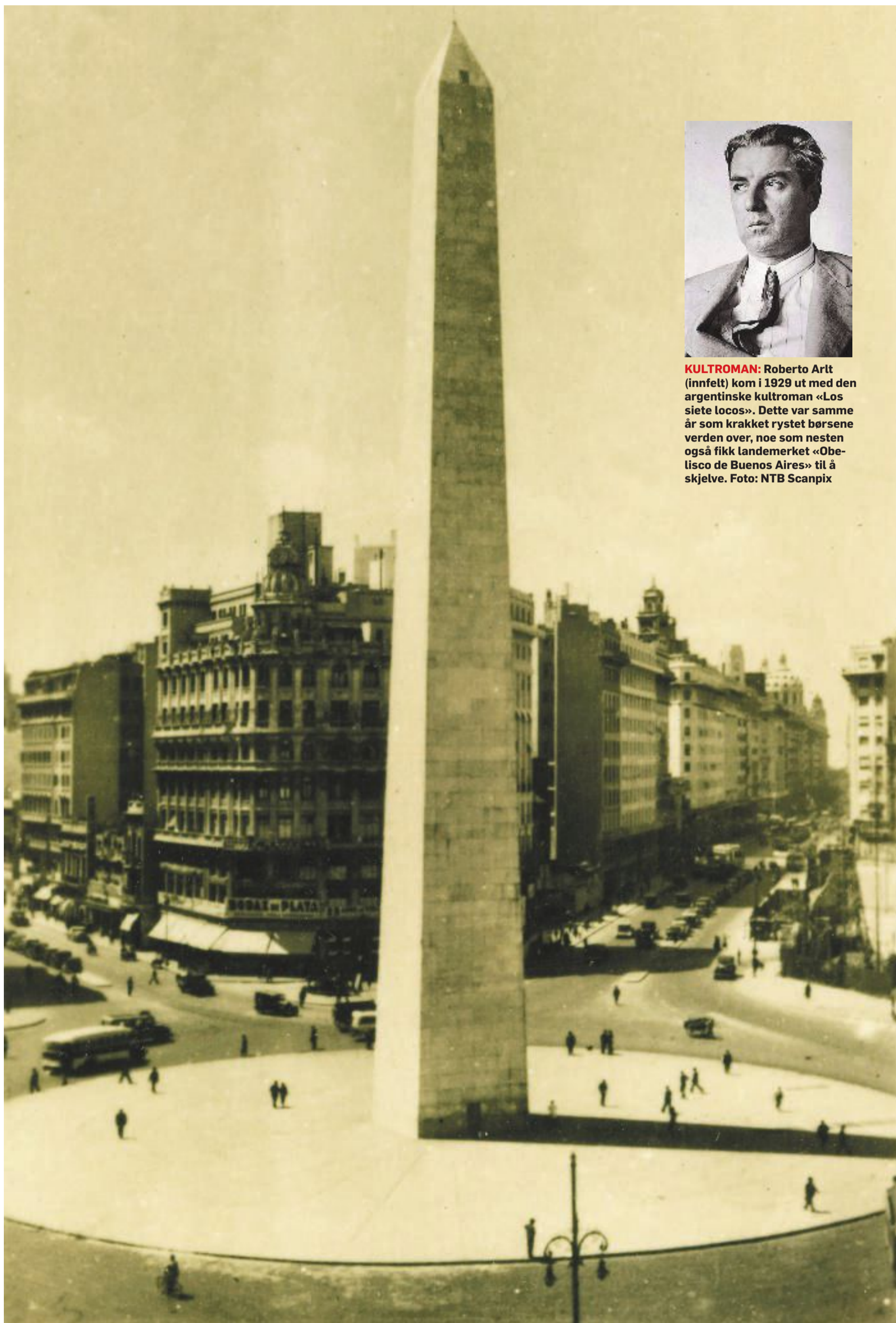
Så jeg, som er ingenting, ville sette i gang det fryktinnfyende maskineriet av eksperter, sekretærer, journalister, advokater, vakter, fangetransporter. [...] Så besynderlig!»

Ettertiden har innlemmet denne skikkelsen i kontinentets litterære kanon, og det er ikke bare Jacobo Timerman, men også storheter som Jorge Luis Borges, Julio Cortázar og Roberto Bolaño som har hyllet Roberto Arlts forfatterskap. Men Arlt var selv sønn av et innvandrerpar, en prøyssisk far og italiensk mor, og det Argentina han vokste opp i var på mange måter intenst europeisk.

DERFOR VIL DET ikke være

noen overraskelse om man hører en gjenklang etter Kafkas fremmedgjorte Josef K. eller Albert Camus' avstumpede Meursault i denne boken, og Erdosian fortjener så avgjort en plass i den globale litterære samtalen, for han er virkelig en skremmende lettkjennelig type også i vår tid.

«Buenos Aires – der man måtte kjempe for overlevelse.»

KULTROMAN: Roberto Arlt (innfelt) kom i 1929 ut med den argentinske kultroman «Los siete locos». Dette var samme år som krakket rystet børsene verden over, noe som nesten også fikk landemerket «Obelisco de Buenos Aires» til å skjelve. Foto: NTB Scanpix